

DOI [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19\(48\)-66-83](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48)-66-83)
УДК 378.147:004]:34

Олійник Віктор Васильович,
доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України.
Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0002-2576-0722>
vikt.olinyk@gmail.com

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ

Анотація. У науковій розвідці здійснено аналіз нормативно-правового регулювання дистанційного навчання в закладах вищої освіти України. Висвітлено основний перелік нормативних документів, що регулюють забезпечення вищої освіти за дистанційною формою навчання. Описано тенденції розвитку нормативно-правового регулювання і означено проблемні питання, що потребують вирішення як на державному, так і на місцевому рівнях, а також на рівні адміністрації закладів вищої освіти. Зазначено шляхи вирішення окреслених проблем і можливі напрями удосконалення норм праці науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів вищої освіти, які працюють за дистанційною формою навчання. Зазначено відсутність певних нормативно-правових актів, що регулюють оплату праці науково-педагогічних і педагогічних працівників в умовах дистанційного навчання. Адже на сьогодні оплата праці за дистанційною і очною формою навчання не різняться, а затрати праці на підготовку матеріалів до занять за дистанційною формою навчання є набагато більші. Автором запропоновано норми часу для підготовки матеріалів і виконання видів робіт в умовах дистанційного навчання, що не передбачені нинішніми нормативними документами, які не переглядалися з 2002 року. Складна епідеміологічна ситуація, пов'язана із розповсюдженням COVID-19 актуалізувала підняту проблему, адже заклади освіти працюють за дистанційною або змішаною формами навчання і науково-педагогічні та педагогічні працівники поставлені перед проблемою підготовки та проведення онлайн занять, онлайн консультування тощо. Для цього необхідна певна підготовка, тому викладачі постійно проходять навчання щодо застосування цифрових інструментів під час освітнього процесу. Самостійно розробляють матеріали і апробують їх під час занять. Це

часовитратні види робіт, що не враховувалися і не виконувалися такою мірою під час очної форми навчання. Дана розвідка дає можливість переосмислити підходи до оплати праці педагогічних і науково-педагогічних працівників, які працюють за дистанційною формою навчання, і внести зміни до відповідних нормативних документів.

Ключові слова: відкрита освіта; система дистанційної освіти (СДО); дистанційна форма навчання (ДФН); змішана форма навчання (ЗФН); нормативно-правове регулювання; заклади вищої освіти (ЗВО); післядипломна освіта (ПО); цифрові інструменти.

ВСТУП / INTRODUCTION

В епоху розвитку глобалізованої світової спільноти, інформаційно-комунікаційні технології та цифровізація торкнулися всіх галузей. При цьому освіта не лише не може бути винятком, а є однією із пріоритетних галузей, від рівня розвитку якої залежить майбутнє суспільства – підготовка кваліфікованих фахівців для різних сфер економіки, культури, медицини, освіти. Останнім часом усе більша увага приділяється відкритій освіті, принципи якої (гнучкості та модульності, формування інформаційного освітнього середовища в освіті) дедалі більше стають стандартом освітньої діяльності, адже вона відкриває широкі можливості отримати високий рівень компетентності особам, які проживають і поза межами країни, у зручний для них час, у зручному місці, мати відкритий доступ до репозитаріїв, архівів, електронних бібліотек тощо.

Світова пандемія, спричинена COVID-19 ще більше актуалізувала потребу у запровадженні відкритої освіти, в дистанційній та змішаній формах навчання, що останнім часом превалюють у закладах освіти з огляду на нестійку епідеміологічну ситуацію в Україні. Особливо це стосується закладів вищої освіти. Адже студенти, які навчаються у відкритому просторі, мають змогу поєднувати роботу із навчанням, випрацювати власний алгоритм опрацювання матеріалу. Невирішеними залишаються багато питань, пов'язаних із організацією вищезазначених форм навчання, а також нормативно-правового регулювання дистанційного навчання в системі відкритої освіти. Зокрема, оплати праці науково-педагогічних і педагогічних працівників, які витрачають багато часу на підготовку матеріалів до занять за дистанційною формою навчання, а також на самонавчання, беруть участь у тренінгах, навчаннях, курсах підвищення кваліфікації, щоб розвинути інформаційно-цифрову компетентність. Ці види робіт не враховані в чинних нормативно-правових документах. Вони потребують перегляду і коригування

з огляду на цифровізацію і глобалізацію світової та вітчизняної спільноти. Саме цим питанням і присвячена дана наукова розвідка.

Постановка проблеми. Сучасні підходи щодо організації освітнього процесу в закладах освіти України зумовлюють відкритість у запровадженні новітніх форм і засобів навчання. Особливо великого значення на всіх рівнях освіти набуває дистанційне навчання (далі ДН). Проте, при всіх позитивних моментах, запровадження ДН в Україні суттєво стримується внаслідок відсутності ряду нормативно-правових актів, які б регламентували діяльність освітніх закладів у забезпеченні впровадження дистанційної освіти (далі ДО) як рівнозначної з іншими формами навчання. Натомість, залишаються нерозробленими рекомендації щодо створення освітніх програм із застосуванням електронного навчання, не затверджений перелік видів занять із використанням технологій ДН, не проведені дослідження й відсутній аналіз часових і фізичних затрат викладачів на підготовку і проведення видів навчальної роботи в електронному вимірі. Регулювання цього процесу дано на відкуп закладів освіти, що утруднює дії керівників щодо визначення дійсного навчального навантаження професорсько-викладацького складу і суттєво впливає на їхню оплату праці, так як діючі норми часу для планування та обліку навчальної роботи, переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти (наказ Міністерства освіти України від 7 серпня 2002 року № 450) розроблені й затверджені для застосування без урахування дистанційної та змішаної форм навчання.

Розроблення ж законодавчих актів у сфері нормативно-правового регулювання дистанційної освіти у закладах вищої освіти буде сприяти якійсь організації навчального процесу, мотивації та стимулюванню педагогічних і науково-педагогічних працівників до професійного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Становлення і розвиток дистанційної освіти в Україні відбувалися наприкінці ХХ – початку ХХІ століття. Це зумовлено євроінтеграційними і глобалізаційними процесами, що вплинули на цифровізацію освіти.

У законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», у Стратегії розвитку вищої освіти на 2021–2031 роки дистанційній формі освітнього процесу приділено значну увагу. Наказом МОН України від 08.09.2020 року № 1115, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 28 вересня 2020 р. за № 941/35224, внесено зміни до Положення про дистанційне навчання, що розповсюджується лише на заклади загальної середньої освіти. Положення ж,

що регулює вимоги до дистанційного навчання у вищій освіті залишається без змін з 2013 року, а умови праці науково-педагогічних працівників регулюються відповідними Постановами Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2002 року № 1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів із оплати праці працівників установ, закладів і організацій окремих галузей бюджетної сфери»^{1; 2} [17], [18].

Проте, незважаючи на визнання ефективності дистанційної форми навчання та розроблення низки нормативно-правових документів щодо сутності змісту і вимог до закладів освіти з огляду на надання освітніх послуг за дистанційною формою, на сьогодні відсутній єдиний нормативно-правовий документ, який би регулював умови оплати праці педагогічних і науково-педагогічних працівників за дистанційною / змішаною формами. Проблема значною мірою загострилася в останні два роки у зв'язку з пандемією COVID-19 і переведенням закладів вищої освіти України на дистанційну форму навчання. Намагання ж внесення часткових змін до нормативно-правового забезпечення дистанційного навчання не вирішує питання в цілому. Це і зумовило актуальність даної наукової розвідки.

Аспектам із запровадження дистанційної освіти на різних рівнях освіти – дошкільної, загальної середньої, передвищої, вищої – а також державному управлінню в цій сфері присвячено дисертаційні дослідження останніх років. Зокрема, А. Штепури «Професійна підготовка майбутніх учителів англійської мови засобами дистанційного навчання в університетах Республіки Польща», Ю. Біляй «Методична система підготовки майбутніх учителів математики та інформатики до використання технологій дистанційного навчання», І. Хмирова «Державне управління розвитком дистанційної освіти України» та інших.

На питаннях нормативного забезпечення відкритої освіти, організаційно-педагогічних засад дистанційної підготовки фахівців акцентується увага в працях Л. Васильченка, Б. Вульфсона, І. Козубовської, Т. Кронівець.

Питання забезпечення правового регулювання дистанційної освіти в системі відкритої освіти висвітлені в працях вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема, Р. Шевчук (аналіз правових і організаційних засад інформатизації навчального процесу у закладах вищої освіти Міністерства внутрішніх справ України), Л. Полякова (питання державного управління інформаційно-освітнім середовищем інноваційних університетських комплексів), А. Олійник (інформаційні технології як основа і засіб організації інноваційних процесів у сучасній освіті). Проте на сьогодні немає всебічного

¹ Постанова Кабінету Міністрів України № 1298 від 30 серпня 2002 року.

² Постанова Кабінету Міністрів України № 939 від 25 жовтня 2008 року.

дослідження проблеми нормативно-правового забезпечення щодо оплати праці викладача, який працює за дистанційною формою навчання.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета дослідження – полягає в аналізі особливостей удосконалення нормативно-правового регулювання організації освітнього процесу в закладах вищої освіти за дистанційною формою навчання, вироблення сучасних підходів до формування нормативно-правової бази дистанційної освіти з урахуванням єдиних вимог Міністерства освіти і науки України і вимог до відкритої освіти; розроблення підходів до створення дієвого механізму оплати праці науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, які працюють за дистанційною формою навчання.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Дослідження світових тенденцій щодо застосування дистанційних форм навчання у закладах вищої освіти свідчить про зростання кількості таких закладів. І хоча авторитетами відкритої освіти продовжують залишатися університети США та Великобританії, проте у зв'язку з конкуренцією освітніх послуг швидкого лідерського поступу набирають Китай та Канада, а також молоді європейські країни – Словаччина, Литва, Республіка Польща та інші.

В Україні методологічні аспекти відкритої освіти і дистанційного навчання регулюються законами та розпорядженнями Президента України, Верховної Ради та Уряду України, наказами і розпорядженнями МОН України, внутрішніми наказами і розпорядженнями місцевих органів влади та закладів вищої і післядипломної освіти. Зокрема, у Законі України «Про вищу освіту» дистанційна форма здобуття освіти розглядається як індивідуалізований освітній процес, що відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій³ [3].

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

У дослідженні використано комплекс методів, зокрема: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення вивчення наукової літератури, нормативно-правових документів, анкетування та інтерв'ювання для виявлення позицій

³ Закон України № 1556-VII від 01 липня 2014 року, ст 44, п. 4.

учених і практиків закладів вищої освіти щодо нормування часу за видами робіт у процесі здійснення дистанційного навчання, прогнозування.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

Аналіз сучасних проблем становлення і розвитку відкритої освіти в Україні та запровадження в освітню практику дистанційної форми навчання, як базової форми в організації освітнього процесу у відкритих університетах, засвідчив, що однією з першочергових проблем на сьогодні є розроблення і затвердження нормативно-правової бази щодо організації та здійснення освітнього процесу. Це обумовлено тим, що між викладачем і студентом в процесі інформаційно-комунікаційного спілкування діють специфічні відносини, обумовлені застосуванням відмінних від традиційної системи передачі студентам знань і вмінь, широкого спектру технічного та науково-методичного забезпечення. Тобто, на відміну від дидактичних принципів традиційного навчання, тут діють принципи дистанційного навчання, а це, у свою чергу, накладає низку специфічних вимог до діяльності як викладача, так і здобувача знань. До таких принципів, насамперед, відносять: *принцип креативності характеру пізнавальної діяльності* (за допомогою інтерактивних технологій здійснюється навчання великої кількості студентів); *дидактичний принцип відповідності фундаментальності навчання пізнавальним потребам особи, яка навчається та вільного вибору інформації* (орієнтується на визначення основ та залежностей між різноманітними процесами освітнього середовища). Даний принцип висуває відповідні вимоги до здобувачів знань, такі як: висока мотиваційна потреба; прагнення до власного розвитку; корекції та самовдосконалення; спрямованість особистості до досягнення поставленої мети; *принцип вільного вибору інформації*, що отримується шляхом визначеної діяльності (перетворення та опрацювання інформації шляхом участі в онлайн дискусіях, телеконференціях тощо); *принцип індивідуальної навчальної траєкторії здобувача знань* (можливість самостійно обирати навчальні цілі, форму та темп навчання); *принцип віртуалізації навчання* (із-за відсутності безпосереднього контакту викладача із здобувачами знань, використання в освітньому процесі відеороликів, ілюстраційних матеріалів, відеоконференцій тощо) [19]; *принцип ідентифікації* (здійснення контролю за самостійністю виконання навчальних завдань за допомогою різноманітних технічних засобів); *принцип інтерактивності* (можливість контактів здобувачів знань між собою); *принцип початкових знань* (необхідність володіння навичками роботи на комп'ютері, мати доступ до Інтернету і володіти навичками роботи в мережі);

принцип педагогічної доцільності застосування засобів інформаційних технологій (використання ІКТ, які мають безпосередній вплив на зміст, мету та засоби навчання)⁴ [20]. Цим, насамперед, пояснюється не тільки необхідність оволодіння науково-педагогічними працівниками відповідними додатковими технічними знаннями щодо розроблення курсів дистанційного навчання та навичками організації освітнього процесу в нових умовах, відповідної психологічної, цифрової підготовки, а й оволодіння відповідним змістом дидактики електронного навчання, врегулювання фізичних та часових затрат у підготовці до занять. Тим більше, що під час дистанційної форми навчання повністю реалізується зміст освіти і кількість годин для опанування освітньої, навчальної програм, забезпечується постійний педагогічний супровід та зворотний зв'язок, відстеження результатів засвоєння студентами нового матеріалу, оцінювання рівня сформованості компетентностей здобувачів освіти.

На основі вищезазначеного і проведеного опитування серед викладачів закладів вищої і післядипломної освіти, виділимо переваги дистанційної форми навчання, а саме:

- розширення кола студентів, зокрема, й зарубіжних;
- широка можливість користування е-ресурсами: навчальні матеріали, бібліотечні фонди, дистанційні курси;
- можливість виконувати завдання в зручний час і у зручному місці;
- можливість перегляду занять у записі;
- можливість консультування здобувача вищої освіти з викладачем на відстані.

Незважаючи на велику кількість переваг, дистанційна форма навчання має і певні недоліки, зокрема:

- відсутність нормативної бази щодо врахування робочого часу на виконання різних видів робіт викладачем у дистанційному навчанні;
- великий обсяг часу для підготовки онлайн-курсів, онлайн-занять;
- мінімальний особистісний контакт і партнерська взаємодія між викладачами і студентами;
- обмеженість сільського населення в доступі до цифрових ресурсів та мережі Інтернет;
- незабезпеченість закладів вищої освіти відповідним обладнанням, електронними ресурсами (конструкторами для створення електронних підручників, електронних посібників тощо);

⁴ ITEnergi Corhorate Progect: Системы дистанционнного обучения.

- відсутність безкоштовних платформ для навчання студентів.

Важливим аспектом у піднятій проблематиці є те, що необхідно також враховувати й інші аспекти, які взаємопов'язані між собою, адже науково-педагогічні та педагогічні працівники мають мати певне забезпечення і умови праці, передбачені для дистанційної форми навчання. Із метою забезпечення ефективності дистанційної форми навчання в закладах вищої освіти необхідно створити відповідні умови. Розглянемо детальніше види забезпечення дистанційного навчання, яке містить організаційну, інформаційну, матеріально-технічну складові, а всі вони, у свою чергу, потребують фінансового впорядкування (див. рис.).

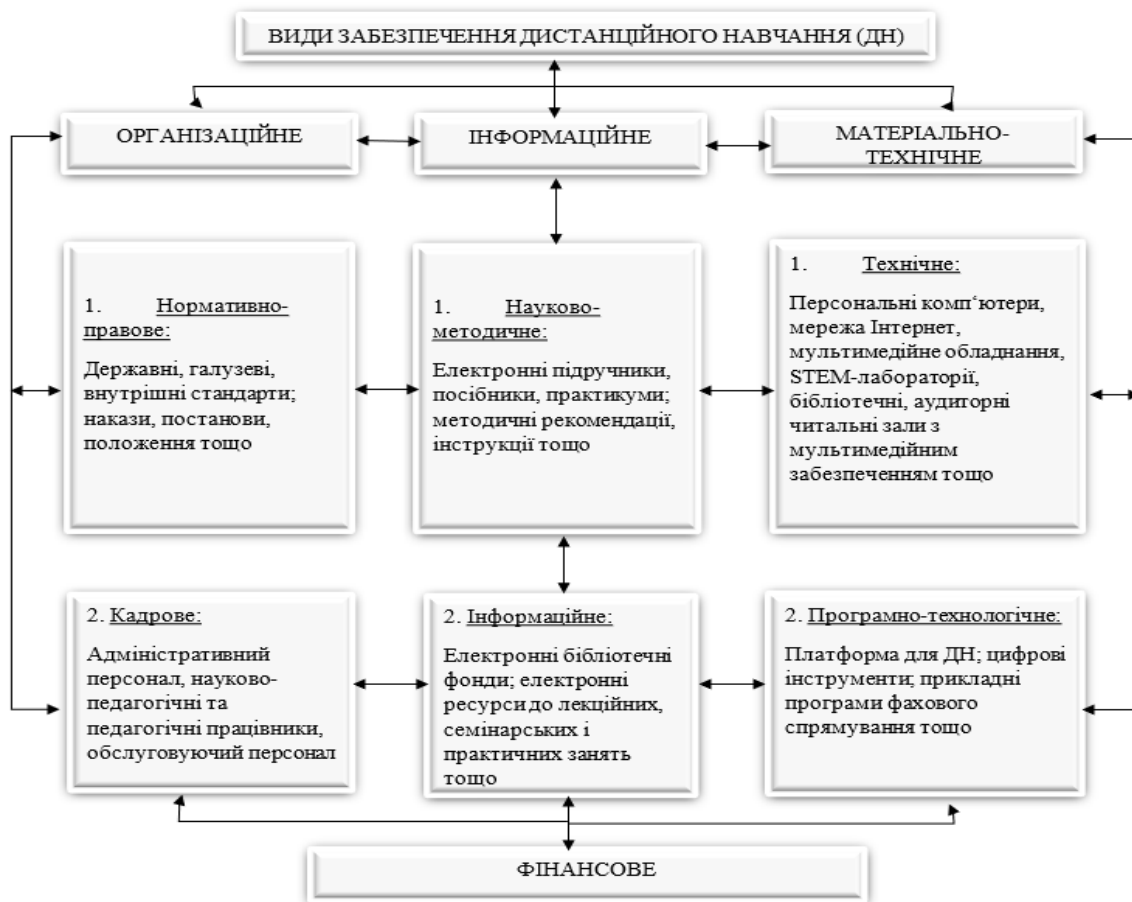

Рис. Види забезпечення ДН

Таким чином, організаційна складова **передбачає:**

1. *Нормативно-правове забезпечення*, а саме: наявність державних, галузевих і внутрішніх (стосуються конкретних ЗВО) законів, стратегій,

стандартів, наказів, постанов, положень тощо.

2. *Кадрове забезпечення*, зокрема:

- відповідним чином підготовлена адміністрація: ректорат, директори інститутів, декани факультетів, завідувачі кафедр;
- науково-педагогічні та педагогічні працівники;
- професори, доценти, старші викладачі, асистенти;
- обслуговуючий персонал: методисти, завідувачі лабораторіями, ст. лаборанти, лаборанти тощо.

Інформаційна складова містить:

1. *Науково-методичне забезпечення*, зокрема: електронні підручники, посібники, практикуми, збірники задач; методичні рекомендації, розробки; інструктивні матеріали тощо.

2. *Інформаційне забезпечення*, як от: електронні бібліотечні фонди; електронні ресурси до лекційних, семінарських і практичних занять тощо.

Матеріально-технічна складова **передбачає:**

1. *технічне забезпечення*, а саме: персональні комп'ютери, оснащені веб-камерами; мережа Інтернет; мультимедійне обладнання; організаційна техніка; STEM-лабораторії; бібліотечні, аудиторні та читальні зали з мультимедійним забезпеченням тощо.

1. *Програмно-технологічне забезпечення*, зокрема: платформа для ДН; цифрові інструменти; прикладні програми фахового спрямування тощо.

Із огляду на автономію закладів вищої освіти, ректори провідних університетів запровадили внутрішні системи забезпечення дистанційної форми навчання у рамках відкритої освіти і успішно їх використовують при підготовці фахівців.

Одна із важливих проблем, пов'язаних із запровадженням дистанційної форми навчання – це перехід на нову систему нормування праці педагогічних і науково-педагогічних працівників, що забезпечують дистанційне навчання. Їхній робочий час для виконання всіх видів робіт протягом навчального року не має перевищувати річне робоче навантаження, визначене Кодексом України про працю. Багато видів робіт викладача залишається поза увагою нормативно-правових документів і оплачуються згідно з нормами для очної (заочної) форми навчання. Підготовка і проведення робіт за ДФН передбачає розширення форм і додаткових видів роботи викладача, зокрема: розроблення електронних навчальних курсів із дисципліни, створення електронних підручників, посібників, рекомендацій; підготовку до занять за дистанційною формою навчання: лекційних; практичних; семінарських; створення електронних дидактичних матеріалів (вправ, ментальних карт,

таблиць тощо в хмарному або в гугл-середовищі); розроблення презентаційних матеріалів із використанням цифрових технологій; створення анімацій, коміксів, анімаційних фільмів тощо; записи відеолекцій, онлайн практичних занять; монтування відеоматеріалів тощо.

Згадані вище проблеми стали нагальними і постійно піднімаються керівниками і науково-педагогічними працівниками на різного роду науково-практичних конференціях, нарадах, під час проходження курсів підвищення кваліфікації, стажування, обмінів досвідом на семінарах і дискусіях на круглих столах. При цьому особливо гострими в своїй більшості є проблеми, пов'язані з неоплачуваністю видів робіт, що з'явилися під час виконання дистанційної форми навчання.

Вивчення ефективності запровадження в освітній сфері дистанційної форми навчання засвідчило, що дана проблема випущена з поля зору уряду України і безпосередньо Міністерства освіти і науки України. У діючих законах і постановах, наказах це питання акцентувалося лише з точки зору необхідності і доцільності переходу на дистанційну форму навчання. Проте питання обрахування витрат часу на підготовку і здійснення різних видів роботи під час дистанційної форми навчання не проводилося. Керівники закладів вищої освіти вимушені спиратися на законодавчі акти ще з 2002 року давності. І на сьогодні ця діяльність і пов'язані з нею проблеми перекладені безпосередньо на заклади освіти. При цьому важливо враховувати підвищену складність і велику затрату часу для підготовки методичного і дидактичного забезпечення дистанційних курсів, викладачам необхідно перерозподіляти робочий час між організаційною, методичною і навчальною роботою у бік зменшення останньої.

Вище окреслене спонукало до вивчення даного питання на практиці. Результати вивчення даного питання шляхом проведення анкетування, інтерв'ювання, опитування науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів вищої та післядипломної освіти України, а також безпосередньої участі автора у навчальному процесі вузу підтвердили наявність прогалин у сучасному законодавстві з піднятої нами проблематики. Результати проведеного дослідження дозволили виділити невраховані в чинних нормативно-правових документах види робіт і обрахувати затрати часу на їхнє виконання. Пропонуємо здійснені обрахунки в таблиці.

Таблиця

Норми часу для виконання різних видів робіт науково-педагогічними і педагогічними працівниками за ДФН у ЗВО

№ з/п	Назва виду роботи	Норма часу, передбачена державними нормативно-правовими документами	Необхідні зміни (за дистанційною формою навчання). К-ть годин
1	Відповідна післядипломна підготовка: проходження курсів, навчань, тренінгів тощо щодо використання цифрових та ІКТ технологій навчання у вищій школі	Не передбачено	30 годин (1 ЄКТС) на рік
2	Розроблення електронних навчальних курсів із дисципліни	Не передбачено	50 годин за один змістовий модуль
3	Підготовка до занять за дистанційною формою навчання: лекційних; практичних; семінарських	Не передбачено	6 год. до 1 заняття
4	Створення електронних підручників, посібників, рекомендацій	Не передбачено	150 годин
5	Створення електронних дидактичних матеріалів (вправ, ментальних карт, таблиць тощо в хмарному або в гугл-середовищі)	Не передбачено	20 годин за один змістовий модуль
6	Розроблення презентаційних матеріалів із використанням цифрових технологій	Не передбачено	5 годин за презентації до змістового модуля
7	Створення анімацій, коміксів, анімаційних фільмів тощо	Не передбачено	2–6 годин
8	Записи відеолекцій, онлайн практичних занять тощо	Не передбачено	Запис онлайн – під час проведення лекції, заняття
9	Монтування відеоматеріалів	Не передбачено	За 30 хвилин монтажу – Відеоролик 6–10 хв: 2 години запису + 2–4 години монтаж
10	Мотивування і стимулювання науково-педагогічних і педагогічних працівників за розроблення та запровадження цифрових інструментів навчання студентів	Не передбачено	преміювання, нагородження, відзнаки

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Отже, за останнє десятиліття зроблено певні кроки в забезпеченні закладів вищої освіти нормативно-правовими документами, в яких окреслюються особливості забезпечення освітнього процесу за дистанційною формою навчання. Закон України «Про вищу освіту», прийнятий у 2014 році

відображає питання, що стосуються дистанційної форми навчання серед інших. Міністерством освіти і науки України розроблено «Положення про дистанційне навчання», однак, воно носить загальний характер і не регулює оплати праці науково-педагогічних і педагогічних працівників, які забезпечують освітній процес в умовах дистанційного навчання. Надалі відсутній на державному рівні системоутворювальний нормативно-правовий документ, що визначив би статус дистанційної та відкритої освіти, які функціонують незалежно від епідеміологічних ситуацій, криз, катаклізмів тощо. На державному рівні має бути розроблене нове Положення про дистанційне навчання, в якому було б чітко зазначено нормативи часу науково-педагогічних і педагогічних працівників, що вони затрачають на ті чи інші види робіт, передбачені законодавством. Ці норми часу суттєво відрізняються від встановлених норм щодо очної (заочної) форм навчання і розраховані автором статті на основі здійсненого дослідження. Піднята проблематика є на часі, адже сучасне нормативно-правове забезпечення дистанційної форми навчання в ЗВО розкриє нові горизонти для побудови правового інформаційного суспільства і дасть можливість науково-педагогічним і педагогічним працівникам бути захищеними на рівні держави і ЗВО, в якому працюють.

Перспективи подальших досліджень. Дана стаття не вичерпує всіх питань, що стосуються нормативно-правового врегулювання дистанційного навчання у системі відкритої освіти. Прогностичність проведеного наукового зрізу і презентація його результатів свідчить, що дана проблема є не тільки актуальною, а й гострою і потребує невідкладного вирішення фінансово-економічного забезпечення новітніх форм організації підготовки фахівців у системі вищої освіти, зокрема і за змішаною формою навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] *Цифрова трансформація відкритих освітніх середовищ*; В. Бикова, О. Пінчук, Ред. Київ, Україна: ЦК Компринт, 2019, 186 с.
- [2] Л. В. Васильченко, В. Л. Шевченко, *Дистанційне навчання: наук.-метод. забезпечення, інформаційний простір навчального закладу*. Харків, Україна: Основа, 2009, 208 с.
- [3] Верховна Рада України. (2014, Лип. 01). *Закон № 1556-VII «Про вищу освіту»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://bit.ly/3GwqPnG>
- [4] «Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні», *Центр інформаційних технологій в освіті*. Київ, 2001, 12 с.

- [5] Т. М. Кронівець, «Правове регулювання дистанційної освіти в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку», *Правова інформатика*, № 2(38), с. 19–24, 2013.
- [6] В. М. Кухаренко, «Про систему дистанційного навчання у відкритому дистанційному курсі», *Інформаційні технології в освіті*, вип. 11, с. 32–42, 2012.
- [7] *Ліцензійні умови надання освітніх послуг у сфері вищої освіти за дистанційною формою навчання: проект прийнятий за основу на засіданні ДАК 21.06.05*. Київ, 2005, 2 с.
- [8] Л. Є. Петухова, Н. В. Осипова, «Електронна система підтримки нормативно-правової бази дистанційної системи навчання», *Інформаційні технології в освіті*, вип. 7, с. 12–18, 2010.
- [9] Кабінет Міністрів України. (1994, Серп. 31). *Постанова № 605 «Питання інформатизації»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://bit.ly/3sp7RdE>
- [10] Верховна Рада України. (1993, Трав. 31). *Указ Президента № 186/93 «Про державну політику інформатизації України»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://bit.ly/3sgKSS2>
- [11] Кабінет Міністрів України. (2005, Груд. 07). *Постанова № 1153 «Про затвердження Державної програми "Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці" на 2006–2010 роки»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://bit.ly/3spnbH4>
- [12] Міністерство освіти і науки України. (2013, Квіт. 25). *Наказ № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://bit.ly/3oW5vTx>
- [13] Кабінет Міністрів України. (2003, Верес. 23). *Постанова № 1494 «Про затвердження Програми розвитку системи дистанційного навчання на 2004–2006 роки»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://bit.ly/3uwyd0a>
- [14] Міністерство освіти і науки України. (2004, Квіт. 26). *Наказ № 335 «Про створення Координаційної ради з розвитку системи дистанційного навчання при Міністерстві освіти і науки України»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://bit.ly/35NFyhn>
- [15] Міністерство освіти і науки України. (2001, Лют. 26). *Наказ № 91 «Про створення Координаційної ради Міністерства освіти і науки України з питань дистанційної освіт»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://bit.ly/3ov75e6>
- [16] Б. І. Шуневич, *Розвиток нормативно-правової бази дистанційного*

- навчання в Україні та за рубежом. 2008. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://bit.ly/3L7VNpl>
- [17] Кабінет Міністрів України. (2002, Серп. 30). *Постанова № 1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів із оплати праці працівників установ, закладів і організацій окремих галузей бюджетної сфери»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://bit.ly/335Dy3c>; *Офіційний вісник України*, № 3, с. 94, 2012.
- [18] Кабінет Міністрів України. (2008, Жовт. 25). *Постанова № 939 «Питання оплати праці працівників установ, закладів та організацій бюджетної сфери»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://bit.ly/3J84oH5>; *Офіційний вісник України*, № 35, с. 1210, 2010.
- [19] Е. В. Рыбалко, «Сравнительный анализ дидактических принципов традиционного и дистанционного образования», на *Второй междунар. конф. Интернет, образование, наука 2000, Винница, 10–12 октября, 2000 г.* Винница, 2000, с. 161–163.
- [20] ITEnergiCorhorate Progett. *Системы дистанционного обучения*. [Электронный ресурс]. Доступно: <https://bit.ly/3oues5u>

NORMATIVE LEGAL ACTS REGULATION OF DISTANCE LEARNING IN THE OPEN EDUCATION SYSTEM

Victor Oliynyk,

Doctor of Pedagogical sciences, Professor, Member
of National Academy of Educational Sciences of Ukraine.
Kyiv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0002-2576-0722>
vikt.olinyk@gmail.com

Annotation. In the scientific investigation the analysis of normative-legal regulation of distance learning in higher education institutions of Ukraine is carried out. The main list of normative documents regulating the provision of higher education by distance learning is highlighted. The tendencies of normative-legal regulation development are described and the problematic issues that need to be solved both at the state and local levels, as well as at the level of administration of higher education institutions are identified. The ways of solving the outlined problems and possible directions of work norm improvement of scientific-pedagogical and pedagogical workers of higher

education institutions who use a distance form of education. The absence of certain normative-legal acts regulating the remuneration of scientific-pedagogical and pedagogical workers in the conditions of distance learning is noted. After all, today the pay for distance and full-time education does not differ, and the cost of labour for the preparation of materials for classes in distance learning is much higher. The author proposes time norms for materials preparation and types of works performance in the conditions of distance learning, which are not provided by the current normative documents, which have not been revised since 2002. The difficult epidemiological situation related to the spread of COVID-19 has highlighted the problem, as educational institutions work in distance or mixed forms of education and research and teaching staff are faced with the problem of preparing and conducting online classes, online counselling and more. This requires some training, so teachers are constantly taught to use digital tools during the learning process. They independently develop materials and test them during classes independently. These are time-consuming types of work that were not taken into account and were not performed to such an extent during the full-time form of education. This article provides an opportunity to rethink the approaches to the remuneration of teachers, researchers and teaching staff working on a distance learning basis, and to make changes to the relevant regulations.

Key words: open education; system of distance education (SDE); distance form of education (DFE); mixed form of education (MFE); normative-legal regulation; institutions of higher education (IHE); postgraduate education (PE); digital tools.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ В СИСТЕМЕ ОТКРЫТОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Олейник Виктор Васильевич,
доктор педагогических наук, профессор,
действительный член (академик) НАПН Украины.
Киев, Украина.

 <https://orcid.org/0000-0002-2576-0722>
vikt.oliynyk@gmail.com

Аннотация. В научном исследовании проведен анализ нормативно-правового регулирования дистанционного обучения в учреждениях

высшего образования Украины. Освещен основной перечень нормативных документов, регулирующих обеспечение высшего образования по дистанционной форме обучения. Описаны тенденции развития нормативно-правового регулирования и обозначены проблемные вопросы, требующие решения как на государственном, так и на местном уровнях, а также на уровне администрации учреждений высшего образования. Указаны пути решения обозначенных проблем и возможные направления усовершенствования норм труда научно-педагогических и педагогических работников высшего образования, работающих по дистанционной форме обучения. Указано отсутствие определенных нормативно-правовых актов, регулирующих оплату труда научно-педагогических и педагогических работников в условиях дистанционного обучения. Сегодня оплата труда по дистанционной и очной форме обучения не различаются, а затраты труда на подготовку материалов к занятиям по дистанционной форме обучения намного больше. Автором предложены нормы времени для подготовки материалов и выполнения видов работ в условиях дистанционного обучения, не предусмотренные нынешними нормативными документами, которые не пересматривались с 2002 года. Сложная эпидемиологическая ситуация, связанная с распространением COVID-19, актуализировала поднятую проблему, ведь учебные заведения работают по дистанционной или смешанной формам обучения и научно-педагогические и педагогические работники поставлены перед проблемой подготовки и проведения онлайн занятий, онлайн консультирования и т.п. Для этого необходима определенная подготовка, поэтому преподаватели постоянно обучаются по применению цифровых инструментов во время образовательного процесса. Самостоятельно разрабатывают материалы и апробируют их на занятиях. Это времязатратные виды работ, которые не учитывались и не выполнялись в такой мере во время очной формы обучения. Данное исследование позволяет переосмыслить подходы к оплате труда педагогических и научно-педагогических работников, работающих по дистанционной форме обучения, и внести изменения в соответствующие нормативные документы.

Ключевые слова: открытое образование; система дистанционного образования (СДО); дистанционная форма обучения (ДФО); смешанная форма обучения (СФО); нормативно-правовое регулирование; учреждения высшего образования (УВО); последипломное образование (ПО); цифровые инструменты.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Tsyfrova transformatsiia vidkrytykh osvitnikh seredovyshch; V. Bykova, O. Pinchuk, Red. Kyiv, Ukraina: TsK Kompyrynt, 2019, 186 s.
- [2] L. V. Vasylychenko, V. L. Shevchenko, Dystantsiine navchannia: nauk.-metod. zabezpechennia, informatsiinyi prostir navchalnoho zakladu. Kharkiv, Ukraina: Osнова, 2009, 208 s.
- [3] Verkhovna Rada Ukrainy. (2014, Lyp. 01). Zakon № 1556-VII «Pro vyshchu osvitu». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/3GwqPnG>
- [4] «Kontseptsiiia rozvytku dystantsiinoi osvity v Ukraini», Tsentri informatsiinykh tekhnolohii v osviti. Kyiv, 2001, 12 s.
- [5] T. M. Kronivets, «Pravove rehuliuвання dystantsiinoi osvity v Ukraini: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku», Pravova informatyka, № 2(38), s. 19–24, 2013.
- [6] V. M. Kukharenko, «Pro systemu dystantsiinoho navchannia u vidkrytomu dystantsiinomu kursi», Informatsiini tekhnolohii v osviti, vyp. 11, s. 32–42, 2012.
- [7] Litsenziini umovy nadannia osvitnikh posluh u sferi vyshchoi osvity za dystantsiinoiu formoiu navchannia: proekt pryiniaty za osnovu na zasidanni DAK 21.06.05. Kyiv, 2005, 2 s.
- [8] L. Ye. Petukhova, N. V. Osypova, «Elektronna systema pidtrymky normatyvno-pravovoi bazy dystantsiinoi systemy navchannia», Informatsiini tekhnolohii v osviti, vyp. 7, s. 12–18, 2010.
- [9] Kabinet Ministriv Ukrainy. (1994, Serp. 31). Postanova № 605 «Pytannia informatyzatsii». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/3sp7RdE>
- [10] Verkhovna Rada Ukrainy. (1993, Trav. 31). Ukaz Prezydenta № 186/93 «Pro derzhavnu polityku informatyzatsii Ukrainy». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/3sgKSS2>
- [11] Kabinet Ministriv Ukrainy. (2005, Hrud. 07). Postanova № 1153 «Pro zatverdzhennia Derzhavnoi prohramy "Informatsiini ta komunikatsiini tekhnolohii v osviti i nautsi" na 2006–2010 roky». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/3spnbH4>
- [12] Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2013, Kvit 25). Nakaz № 466 «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro dystantsiine navchannia». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/3oW5vTx>
- [13] Kabinet Ministriv Ukrainy. (2003, Veres. 23). Postanova № 1494 «Pro zatverdzhennia Prohramy rozvytku systemy dystantsiinoho navchannia na 2004–2006 roky». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/3uwyd0a>

- [14] Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2004, Kvit. 26). Nakaz № 335 «Pro stvorennia Koordynatsiinoi rady z rozvytku systemy dystantsiinoho navchannia pry Ministerstvi osvity i nauky Ukrainy». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/35NFyhn>
- [15] Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2001, Liut. 26). Nakaz № 91 «Pro stvorennia Koordynatsiinoi rady Ministerstva osvity i nauky Ukrainy z pytan dystantsiinoi osvity». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/3ov75e6>
- [16] B. I. Shunevych, Rozvytok normatyvno-pravovoi bazy dystantsiinoho navchannia v Ukraini ta za rubezhem. 2008. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/3L7VNpI>
- [17] Kabinet Ministriv Ukrainy. (2002, Serp. 30). Postanova № 1298 «Pro oplatu pratsi pratsivnykiv na osnovi Yedynoi taryfnoi sitky rozriadiv i koefitsientiv iz oplaty pratsi pratsivnykiv ustanov, zakladiv i orhanizatsii okremykh haluzei biudzhetnoi sfery». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/335Dy3c>; Ofitsiyni visnyk Ukrainy, № 3, s. 94, 2012.
- [18] Kabinet Ministriv Ukrainy. (2008, Zhovt. 25). Postanova № 939 «Pytannia oplaty pratsi pratsivnykiv ustanov, zakladiv ta orhanizatsii biudzhetnoi sfery». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/3J84oH5>; Ofitsiyni visnyk Ukrainy, № 35, s. 1210, 2010.
- [19] E. V. Rybalko, «Sravnitel'nyj analiz didakticheskikh principov tradicionnogo i distancionnogo obrazovaniya», na Vtoroj mezhdunar. konf. Internet, obrazovanie, nauka 2000, Vinnica, 10–12 oktyabrya, 2000 g. Vinnica, 2000, s. 161–163.
- [20] ITEnergiCorhorate Progect. Sistemy distancionnogo obucheniya. [Elektronnyj resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/3oues5u>

*Стаття надійшла до редакції
10 січня 2022 року*